# TEZY

# Dozwolony Użytek Publiczny

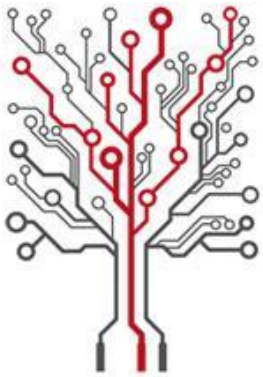

FORUM
PRAWA
AUTORSKIEGO

*Warszawa, 2 października 2013 r.*

## 1. Dozwolony użytek publiczny – krótkie wprowadzenie

1. Dozwolony użytek jest przewidzianym przez ustawę ograniczeniem treści autorskiego prawa majątkowego, dzięki któremu określone podmioty upoważnione są - w określonych przypadkach - do korzystania z chronionego utworu bez zgody uprawnionych. Instytucja ta uwzględnia istnienie istotnych interesów publicznych lub interesów indywidualnych użytkowników, które uzasadniają ograniczenie praw podmiotowych uprawnionych. W związku z tym wyróżnia się dwa podstawowe rodzaje dozwolonego użytku: publiczny oraz osobisty.

2. Zasady dotyczące dozwolonego użytku chronionych utworów zostały określone w *ustawie z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych* (zwanej dalej „Ustawą") w artykułach 23-35. W polskiej regulacji, w ślad za rozwiązaniami przyjętymi w prawie europejskim, przyjęty został model kazuistycznego wyodrębnienia poszczególnych postaci dozwolonego użytku – uznawanych za „wyjątki" od autorskich praw majątkowych. Takie wyjątki nie mogą być interpretowane rozszerzająco, w tym szczególności niedopuszczalne jest przyjmowanie w drodze analogii możliwości eksploatacji utworów w oparciu o nowe postaci dozwolonego użytku, których prawodawca wprost nie przewidział.

3. Granice dozwolonego użytku określa art. 35 Ustawy, który poddaje wszystkie przepisy dotyczące dozwolonego użytku tzw. trzystopniowemu testowi. Na tej podstawie korzystanie w ramach dozwolonego użytku nie może naruszać normalnego korzystania z utworu lub godzić w słuszne interesy twórcy. Instytucja ta znajduje oparcie w przepisach umów międzynarodowych i prawa europejskiego. Pozwala ona utrzymać bardziej elastyczną redakcję konkretnych przepisów, które regulują dozwolony użytek. Ogranicza bowiem ryzyko nadużyć związanych z korzystaniem z utworów w ramach wyjątków, pozwalając ocenić zgodność każdego akt eksploatacji utworu z prawem przez pryzmat kryteriów, które są wskazane w treści art. 35 Ustawy.

4. Brzmienie Ustawy w zakresie dotyczącym dozwolonego użytku publicznego jest rezultatem implementacji odpowiednich przepisów umów międzynarodowych, w tym: *Konwencji Berneńskiej o ochronie dzieł literackich i artystycznych* i *Porozumienia w sprawie handlowych aspektów praw własności intelektualnej (TRIPS)*, a także dyrektyw unijnych, w tym przede wszystkim *Dyrektywy 2001/29/WE o prawie autorskim w społeczeństwie informacyjnym (zwanej dalej „dyrektywą INFOSOC")*. W związku z tym w dyskusji o możliwych zmianach polskich przepisów należy brać pod uwagę ramy wynikające z obowiązującego prawa międzynarodowego i unijnego. W konsekwencji niektóre z postulatów, zgłaszanych w trakcie konsultacji społecznych dotyczących dozwolonego użytku publicznego, które w czerwcu br. przeprowadziło Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego[1], staną się możliwe do zrealizowania dopiero w przypadku rewizji dyrektyw

1. Do Ministerstwa wpłynęło około 50 wystąpień, których treść została opublikowana na stronie internetowej www.prawoautorskie.gov.pl. Należy zaznaczyć, że część zgłoszonych w konsultacjach problemów związanych ze stosowaniem przepisów ustawy o dozwolonym użytku publicznym nie wynika z wadliwej treści przepisów, tylko z ich błędnej interpretacji. Przykładu dostarcza wyrażone w niektórych wystąpieniach błędne przekonanie, iż przepisy o dozwolonym użytku stanowią barierę w korzystaniu w utworów znajdujących się w domenie publicznej (tj. takich utworów, które w ogóle nie są objęte ochroną prawa autorskiego).

europejskich, w szczególności dyrektywy INFOSOC. Wprowadzenie ich do ustawy w chwili obecnej spowodowałoby niezgodność prawa polskiego z unijnym, narażając Polskę na odpowiedzialność przed Europejskim Trybunałem Sprawiedliwości. Niewątpliwie jednak wspomniane postulaty winny być wnikliwie rozważone w trakcie prac nad rewizją ustawodawstwa europejskiego dotyczącego prawa autorskiego, a także formułowaniem stanowiska Polski wobec ewentualnych propozycji legislacyjnych.

5. Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego uznaje natomiast, że należy podjąć działania prowadzące do optymalizacji sposobu, w jaki przepisy międzynarodowe dotyczące dozwolonego użytku publicznego zostały włączone do polskiego porządku prawnego. Oznacza to weryfikację obecnego stanu prawnego i ocenę, w jakim stopniu realizuje on cele polityki publicznej dotyczącej prawa autorskiego, w szczególności po to, by zidentyfikować trudności, jakie napotykają polskie muzea, biblioteki, instytucje naukowe, oświatowe oraz edukacyjne podczas stosowania przepisów o dozwolonym użytku publicznym.

6. Przedmiotem dyskusji na Forum Prawa Autorskiego będą wybrane rodzaje publicznego dozwolonego użytku publicznego. Ze względów praktycznych dyskusja zostanie podzielona na trzy części. W ramach pierwszej dyskutowane będą przepisy regulujące obieg informacji (art. 25, 29, 30 i 31 Ustawy). W ramach drugiej przepisy dotyczące bezpośrednio działalności instytucji kultury (art. 27, 28, 32 ust. 1, 33 pkt. 2 oraz $33^3$ Ustawy). W ramach trzeciej przepisy regulujące kwestię wdrożenia wynagrodzenia z tytułu publicznego użyczania egzemplarzy utworów chronionych tzw. *public lending right*.

## 1. Dozwolony użytek publiczny związany z obiegiem informacji

### a) użytek informacyjny

7. Artykuł 25 Ustawy reguluje dozwolony użytek w zakresie eksploatacji utworów w celach informacyjnych. Na podstawie art. 25 możliwe jest – bez potrzeby uzyskiwania uprzedniej zgody uprawnionego – rozpowszechnianie w prasie, radiu i telewizji oraz publiczne udostępnianie w taki sposób, aby każdy mógł mieć dostęp w miejscu i czasie przez siebie wybranym (w Internecie):
   - już rozpowszechnionych sprawozdań o aktualnych wydarzeniach (oraz krótkich wyciągów z nich);
   - już rozpowszechnionych aktualnych artykułów na tematy polityczne, gospodarcze lub religijne (oraz krótkich wyciągów z nich);
   - już rozpowszechnionych aktualnych wypowiedzi i fotografii reporterskich;
   - przeglądów publikacji i utworów rozpowszechnionych;
   - mów wygłoszonych na publicznych zebraniach i rozprawach;
   - krótkich streszczeń rozpowszechnionych utworów.

8. Przepis ten stanowi wdrożenie do polskiego porządku prawnego art. 5 ust. 3 lit. c oraz art. 5 ust. 3 lit. f dyrektywy INFOSOC.

---

2.

9. W Ustawie możliwość wyraźnego zakazu dalszego rozpowszechniania (i tym samym wyłączenia dozwolonego użytku) została przewidziana tylko w przypadku rozpowszechniania aktualnych artykułów na tematy polityczne, gospodarcze lub religijne. W dyrektywie INFOSOC przesłanka opcjonalnego wyraźnego zastrzeżenia dalszego rozpowszechniania jest wymagana w odniesieniu do zwielokrotniania przez prasę, publicznego udostępniania utworów i podawania do publicznej wiadomości artykułów na aktualne tematy gospodarcze, polityczne lub religijne oraz utworów nadawanych lub innych przedmiotów objętych ochroną tego samego rodzaju.

10. Zakres podmiotowy całego ust. 1 art. 25 ograniczony został do prasy, radia i telewizji. Takie ograniczenie podmiotowe zostało w dyrektywie INFOSOC przewidziane tylko w odniesieniu do korzystania w celach informacyjnych z artykułów na aktualne tematy gospodarcze, polityczne lub religijne oraz utworów nadawanych lub innych przedmiotów objętych ochroną tego samego rodzaju. Ograniczenie podmiotowe nie zostało natomiast przewidziane w dyrektywie dla korzystania w celach informacyjnych z utworów lub innych przedmiotów objętych ochroną w powiązaniu ze złożeniem sprawozdania o aktualnych wydarzeniach, jak również korzystania z przemówień politycznych, jak również fragmentów wykładów publicznie dostępnych lub podobnych utworów lub przedmiotów objętych ochroną. W związku z tym ustawowy krąg beneficjentów mógłby zostać w tym zakresie rozszerzony z profesjonalnych podmiotów medialnych na wszystkie osoby, które chciałyby odgrywać rolę w obiegu informacji. Problemy interpretacyjne sprawia natomiast ustalenie zakresu podmiotowego ust. 4 art. 25 („publiczne udostępnianie w taki sposób, aby każdy mógł mieć dostęp w miejscu i czasie przez siebie wybranym"). W ramach konsultacji zgłoszono postulat wyraźnego wskazania w Ustawie, czy beneficjentem może tu być każdy, czy tylko prasa, radio i telewizja.

1. *Czy zasadne jest rozszerzenie kręgu beneficjentów dozwolonego użytku informacyjnego na podmioty inne niż prasa, radio i telewizja w zakresie w jakim zezwala na to dyrektywa INFOSOC?*

Zasadne jest rozszerzenie kręgu beneficjentów dyrektywy INFOSOC o biblioteki oraz ośrodki informacji, które świadczą usługi w zakresie informacji naukowej, bibliograficznej oraz faktograficznej. Usługi te są świadczone zarówno w kontakcie bezpośrednim, korespondencyjnym, jaki poprzez serwisy internetowe prowadzone przez biblioteki i ośrodki informacji.

2. *Czy Państwa zdaniem beneficjentem dozwolonego użytku określonego art. 25 w ust. 4 Ustawy winien być każdy, czy tylko prasa, radio i telewizja?*

Beneficjentem dozwolonego użytku w tym przypadku powinny być instytucje publiczne zajmujące się rozpowszechnianiem informacji, w tym biblioteki oraz ośrodki informacji.

### b) prawo cytatu

11. Artykuł 29 ust. 1 Ustawy wprowadza wyjątek w zakresie dozwolonego cytatu. Pozwala on na przytaczanie w utworach stanowiących samoistną całość urywków innych utworów albo drobnych utworów w całości. Cytowanymi utworami mogą być tylko utwory uprzednio rozpowszechnione (tj. udostępnione publiczne w jakikolwiek sposób za zezwoleniem twórcy). Ponadto zakres cytowania powinien być uzasadniony jego celem: wyjaśnianiem, analizą

krytyczną, nauczaniem lub prawami gatunku twórczości. Tak jak w pozostałych przypadkach korzystania z dozwolonego użytku, w przypadku cytowania należy - w miarę istniejących możliwości - wymienić imię, nazwisko twórcy oraz źródło cytatu.

12. Wyjątek w zakresie prawa cytatu został przewidziany w art. 5 ust. 3 lit. d dyrektywy INFOSOC. W zakresie art. 29 ust. 1 Ustawy mieści się również inny wyjątek przewidziany prawem unijnym dotyczący użycia utworów do celów karykatury, parodii i pastiszu (art. 5 ust. 3 lit. K dyrektywy INFOSOC).

13. Dyrektywa INFOSOC uzależnia możliwość posłużenia się prawem cytatu od korzystania z utworu zgodnie z uczciwymi praktykami. W polskiej Ustawie przesłanka ta nie występuje.

14. Na gruncie dyrektywy INFOSOC nie jest wymagane, aby wypowiedź lub materiał, w którym znajduje się cytowany utwór same spełniały przesłanki utworu. Można zatem rozważać usunięcie tej przesłanki z Ustawy.

15. Dyrektywa INFOSOC nie wymaga również, by ograniczać prawo do cytowania do urywków utworów lub drobnych utworów w całości. W związku z tym możliwe byłoby usunięcie tego ograniczenia w Ustawie. W takim wypadku zakres uzasadnionego użycia byłby ustalany przez cel cytatu. Postulat ten był zgłaszany również w ramach konsultacji, w ramach których wątpliwości dotyczyły przede wszystkim dwóch kwestii. Po pierwsze wskazywano, że w przypadku niektórych kategorii utworów (np. utwory plastyczne) najczęściej istnieje potrzeba przytoczenia utworu w całości. Ograniczenie prawa cytatu do urywków i drobnych utworów budzi zatem problemy interpretacyjne. Drugim problematycznym zagadnieniem jest możliwość stosowania prawa cytatu do utworów plastycznych w ogóle (tj. czy użyty w Ustawie termin „cytowanie" nie sugeruje ograniczenia cytowanych przedmiotów do utworów słownych).

16. Ustawa wprowadza zamknięty katalog celów, do jakich może zostać użyty cytat, natomiast dyrektywa unijna katalog ten pozostawia otwartym, określając, iż cytowanie może być uzasadnione w rozmiarze usprawiedliwionym przez szczególny cel.

17. Jak wskazano powyżej w zakresie art. 29 ust. 1 mieści się również inny wyjątek z dyrektywy INFOSOC tj. korzystanie do celów karykatury, parodii i pastiszu. Należy zwrócić uwagę, że w dyrektywie INFOSOC wyjątek ten nie jest obwarowany ograniczeniami, które odnoszą się do prawa cytatu. W związku z tym uregulowanie w polskiej ustawie tych dwóch wyjątków w jednym przepisie nakłada na wyjątek w zakresie karykatury, parodii i pastiszu ograniczenia niewymagane przez dyrektywę INFOSOC.

1. *Czy Państwa zdaniem istnieje potrzeba wprowadzenia do polskiej ustawy sformułowania, które uzależnia możliwość skorzystania z prawa do cytowania od zgodności samego cytatu z uczciwymi praktykami ?*

Wątpliwości może nasuwać precyzyjna definicja „uczciwych praktyk", a co za tym idzie – wprowadzenie takiego zapisu będzie skutkowało szeregiem niejednoznaczności interpretacyjnych.

2. *Czy Państwa zdaniem istnieje potrzeba zniesienia wymagania, by wypowiedź lub materiał, w którym znajduje się cytowany utwór, same spełniały przesłanki utworu?*

Tak.

3. *Czy uzasadnionym jest rozszerzenie prawa cytowania na wszystkie utwory w całości (a nie tylko drobne utwory lub ich urywki)?*

Tak, prawo cytatu powinno być rozszerzone w taki sposób, by umożliwić cytowanie w całości dzieł plastycznych (obraz, rzeźba, fotografia, grafika itp.) oraz krótkich utworów tekstowych.

4. *Czy uzasadnionym jest wprowadzenie otwartego katalogu dopuszczalnych celów użycia cytatu?*

Tak, katalog taki znacząco ułatwiłby posługiwanie się prawem cytatu.

5. *Czy Państwa zdaniem w obecnym stanie prawnym korzystanie z utworów do celów karykatury, parodii, pastiszu jest nadmiernie ograniczone? Czy uzasadnionym jest wyłączenie korzystania z utworów w ramach dozwolonego użytku publicznego do celów karykatury, parodii i pastiszu do odrębnego przepisu?*

Punkt nie dotyczy zakresu działania Biblioteki Narodowej.

## c) działalność ośrodków informacji i dokumentacji

18. Artykuł 30 Ustawy reguluje zasady korzystania z utworów w ramach dozwolonego użytku przez ośrodki informacji lub dokumentacji. Pozwala on na sporządzanie i rozpowszechnianie przez wskazane podmioty fragmentów opublikowanych utworów z własnych opracowań dokumentacyjnych oraz pojedynczych egzemplarzy.

19. W dyrektywie INFOSOC nie przewidziano takiego wyjątku. Art. 5 ust 3 lit. o dyrektywy zezwala jedynie na zachowanie wyjątków istniejących w systemach krajowych przed implementacją dyrektywy jeżeli wyjątki te dotyczą analogowych form korzystania o mniejszym znaczeniu oraz nie naruszają swobodnego obrotu towarów i usług na obszarze UE.

20. W związku z wynikającym z orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej obowiązkiem prounijnej wykładni przepisów krajowych, dozwolony użytek przewidziany w artykule 30 Ustawy może dotyczyć jedynie korzystania analogowego w przypadkach o mniejszym znaczeniu. Rozszerzenie tego wyjątku na środowisko cyfrowe wykraczałoby poza zakres dopuszczony dyrektywą INFOSOC. Zachowania mieszczące się w ramach użytku cyfrowy tego rodzaju mógłby mieścić się, po spełnieniu dodatkowych przesłanek, jedynie w ramach użytku biblioteczno-oświatowo-archiwalno- muzealnego (art. 5 ust. 2 lit. c i ust. 3 lit. n) lub użytku dydaktyczno-naukowego (art. 5 ust. 3 lit. a).

1. *Czy Państwa zdaniem istnieje potrzeba zachowania art. 30 Ustawy. biorąc pod uwagę, że może on dotyczyć obecnie tylko użytku analogowego?*

Zasadne wydaje się usunięcie art. 30 w obecnym brzmieniu i zastąpienie go sformułowaniem, które umożliwi bibliotekom i ośrodkom informacji i dokumentacji naukowej sporządzanie i rozpowszechnianie, również poprzez Internet, własnych opracowań dokumentacyjnych, bez względu na to, czy były uprzednio rozpowszechnione.

### *d) wykonywanie utworów podczas ceremonii religijnych, imprez szkolnych i akademickich lub oficjalnych uroczystości państwowych*

21. Art. 31 Ustawy zezwala na wykonywanie publicznie – pod określonymi w Ustawie warunkami - utworów podczas ceremonii religijnych, imprez szkolnych i akademickich lub oficjalnych uroczystości państwowych.

22. Dyrektywa INFOSOC pozwala państwom członkowskim na wprowadzenie wyjątku dotyczącego korzystania z utworów podczas ceremonii religijnych lub oficjalnych imprez organizowanych przez władze publiczne na polach eksploatacji, określonych w art. 2, 3 i 4 dyrektywy INFOSOC (art. 5 ust. 3 lit. g).

23. W związku z tym, iż Ustawa ogranicza się tylko do pola eksploatacji publiczne wykonywanie, istnieje możliwość rozszerzenia zakresu art. 31 na pola eksploatacji, których dotyczy dyrektywa INFOSOC. W praktyce umożliwiłoby to na przykład wyświetlanie albo przygotowanie egzemplarzy zawierających teksty pieśni wykorzystywanych w czasie mszy.

    1. *Czy istnieje potrzeba rozszerzenia art. 31 na pola eksploatacji określone w art. 2, 3 i 4 dyrektywy INFOSOC (zwielokrotnianie, publiczne udostępnianie i rozpowszechnianie)?*

Rozszerzenie art. 31 o następujące pola eksploatacji: zwielokrotnianie, publiczne udostępnianie i rozpowszechnianie wydaje się być w pełni uzasadnione.

## 2. Dozwolony użytek publiczny dotyczący działalności instytucji kultury

### *a) korzystanie z utworów w celach dydaktycznych lub prowadzenia własnych badań*

24. Artykuł 27 Ustawy wprowadza dozwolony użytek w zakresie korzystania z utworów w celach dydaktycznych lub prowadzenia własnych badań. Wyjątek w tym zakresie został przewidziany w dyrektywie INFOSOC w art. 5 ust. 3 lit. a.

25. W Ustawie możliwość korzystania z tego rodzaju dozwolonego użytku została przewidziana tylko dla instytucji naukowych i oświatowych. W dyrektywie takiego ograniczenia nie przewidziano. W związku z tym możliwe byłoby usunięcie ograniczenia podmiotowego z tego przepisu. Taki postulat był wielokrotnie zgłaszany w ramach konsultacji społecznych.

26. Ustawa nie przewiduje także wszystkich przesłanek, które są wymagane przez dyrektywę dla korzystania z utworów w ramach tego wyjątku. W szczególności Ustawa nie zastrzega, iż z korzystanie jest dozwolone jedynie dla ilustracji procesu dydaktycznego lub badań oraz tylko w granicach uzasadnionych celem niekomercyjnym.

    1. *Czy Państwa zdaniem uzasadnionym jest zniesienie ograniczenia podmiotowego dozwolonego użytku w zakresie nauczania i badań naukowych?*

Tak

2. *Czy konieczne jest wyraźne wprowadzenie do brzmienia art. 27 Ustawy przesłanek określonych dyrektywą, w tym niekomercyjnego charakteru korzystania oraz ograniczenia korzystania do ilustracji procesu dydaktycznego lub badań?*

Wskazane jest ograniczenie korzystania z utworów rozpowszechnionych do celów niekomercyjnych oraz do wzbogacenia i zilustrowania procesu dydaktycznego, w tym procesu nauczania na odległość (e-learning).

### b) korzystanie z utworów przez biblioteki, archiwa i szkoły

27. Artykuł 28 pkt. 1 Ustawy zezwala podmiotom takim jak biblioteki, archiwa i szkoły na nieodpłatne udostępnianie egzemplarzy utworów. W prawie europejskim możliwość wprowadzenia przez państwa członkowskie takiego wyjątku została przewidziana w art. 6 *Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 12 grudnia 2006 r. w sprawie prawa najmu i użyczenia oraz niektórych praw pokrewnych prawu autorskiemu w zakresie własności intelektualnej (2006/115/WE)*.

28. Ustawa określa wyraźnie krąg podmiotów, które w ramach dozwolonego użytku mogą udostępniać egzemplarze utworów. Są to biblioteki, archiwa i szkoły. Z kolei dyrektywa 2006/115/WE zezwala na ustanowienie wyjątku w zakresie użyczania oryginałów i egzemplarzy przez instytucje dostępne dla publiczności. Ustawa w obecnym brzmieniu ogranicza zakres podmiotowy poprzez wskazanie konkretnych typów podmiotów. Jednocześnie z *ustawy z dnia 27 czerwca 1997 roku o bibliotekach* wynika, że tylko niektóre biblioteki są objęte obowiązkiem ogólnej dostępności i bezpłatności. W związku z tym możliwe jest rozważenie zmiany zakresu podmiotowego tej postaci dozwolonego użytku.

29. Ustawa przewiduje także, że możliwym jest użyczanie przez wskazane podmioty utworów rozpowszechnionych. Konieczność wcześniejszego rozpowszechnienia ogranicza podmiotom, które zostały wskazane w ustawie, możliwość użyczania w oparciu o dozwolony użytek części zbiorów, czyli utworów nieudostępnionych publicznie. W związku z tym należy rozważyć, czy utrzymanie przesłanki rozpowszechnienia utworów jest konieczne.

30. Motyw 10 dyrektywy 2006/115/WE wskazuje, iż pożądane jest wyłączenie z zakresu prawa najmu i użyczenia określonych form udostępniania, w tym: przekazywania egzemplarzy, w szczególności filmów lub fonogramów, do celów odtworzeń publicznych, nadań, wystawienia lub udostępniania do wglądu na miejscu. Jednocześnie motyw ten wskazuje, że pojęcie użyczenia nie powinno obejmować przekazywania egzemplarzy między jednostkami dostępnymi dla publiczności. Zagadnienia te nie są obecnie przedmiotem przepisów Ustawy, choć wydaje się, że powinny zostać wyraźnie uregulowane.

31. W ramach konsultacji wiele podmiotów zwracało uwagę na potrzebę rozszerzenia dozwolonego użytku na udostępnianie utworów *online*. Zakreślone przez dyrektywę granice dopuszczalnego dozwolonego użytku w zakresie udostępniania utworów nie pozwalają na w tej chwili na takie rozszerzenie, ponieważ dyrektywa odnosi się tylko do udostępniania materialnych nośników utworów. Posługuje się bowiem pojęciem „egzemplarza" utworu.

32. Zagadnienie wynagrodzenia za publiczne użyczenie egzemplarzy (*tzw. public lending right*) zostało opisane w odrębnym materiale tezowym dotyczącym implementacji dyrektywy 2006/115/WE.

    1. *Czy Państwa zdaniem uzasadnionym jest zastąpienie katalogu pomiotów określonego w art. 28 pkt 1 Ustawy, ogólnym terminem „instytucje dostępne dla publiczności" zgodnie z brzmieniem dyrektywy 2006/115/WE w sprawie prawa najmu i użyczenia?*

    Pojęcie „instytucje dostępne dla publiczności" może obejmować również instytucje, których obowiązkiem statutowym nie jest, jak ma to miejsce w przypadku bibliotek i archiwów nieodpłatne udostępnianie utworów. Brak enumeratywnego wskazania beneficjentów art. 28 może prowadzić do niejednoznaczności interpretacyjnych, dlatego też zasadne jest pozostawienie obecnego brzmienia wskazanego zapisu.

    2. *Czy uzasadnionym jest zniesienie przesłanki rozpowszechnienia w odniesieniu do publicznego użyczania egzemplarzy utworów?*

Zdecydowanie tak. Przesłanka rozpowszechnienia w praktyce uniemożliwia publiczne udostępnianie utworów będących rękopisami bądź funkcjonującymi na prawach rękopisu. Najbardziej jaskrawymi przykładami uzasadniającymi zniesienie wskazanego zapisu jest brak możliwości publicznego użyczania oraz wykonywania reprodukcji cyfrowych prac magisterskich i licencjackich.

    3. *Czy uzasadnione jest uregulowanie w Ustawie kwestii przedstawionych w motywie 10 dyrektywy 2006/115/WE*?

Wyłączenie z zakresu prawa najmu i użyczenia, obejmującego przekazywanie egzemplarzy, w szczególności filmów lub fonogramów do celów odtworzeń publicznych, nadań, wystawienia lub udostępniania do wglądu na miejscu w znaczący sposób ograniczy możliwość korzystania z zasobów audiowizualnych bibliotek, mediatek i ośrodków informacji i jednocześnie zamknie użytkownikom retrospektywny dostęp do produkcji audiowizualnej. W praktyce będzie oznaczać to, że użytkownicy będą mieli dostęp do utworów audiowizualnych wyłącznie za pośrednictwem podmiotów komercyjnych, takich jak kina, stacje radiowe, telewizyjne czy agencje koncertowe, nastawionych na generowanie zysku, a zatem nie udostępniających mało popularnych utworów. Brak zapewnienia możliwości nieodpłatnego dostępu do całości polskiej audiowizualnej w instytucjach publicznych, w szczególności do utworów archiwalnych i rzadko wykorzystywanych będzie stratą dla kultury polskiej i jej konsumentów.

Osobną kwestią uwzględnioną w motywie 10 dyrektywy jest problem przekazywania egzemplarzy utworów między jednostkami dostępnymi dla publiczności. Wprowadzenie zakazu przekazywania egzemplarzy utworów uniemożliwi m.in. prowadzenie wypożyczeń międzybibliotecznych i w znaczący sposób utrudni pracę bibliotek i ośrodków informacji w mniejszych miejscowościach, nie dysponujących bogatymi zbiorami bibliotecznymi i audiowizualnymi, jak również będzie zmuszało użytkowników informacji z małych ośrodków do podróżowania w celu skorzystania z utworu.

### c) *użytek biblioteczny, edukacyjny, muzealny i archiwalny określony w dyrektywie INFOSOC*

33. Artykuł 28 pkt 2 i 3 Ustawy wprowadza dozwolony użytek umożliwiający bibliotekom, archiwom i szkołom sporządzanie egzemplarzy rozpowszechnionych utworów (pkt 2) oraz udostępnianie zbiorów za pośrednictwem terminali znajdujących się na terenie tych jednostek (pkt 3). W prawie europejskim możliwość wprowadzenia przez państwa członkowskie takich wyjątków została przewidziana art. 5 ust. 2 lit. c oraz ust. 3 lit. n dyrektywy INFOSOC.

34. Zgodnie z dyrektywą takie wyjątki mogą obejmować ogólnodostępne biblioteki, instytucje edukacyjne, muzea, jak również archiwa. W polskiej Ustawie nie włączono do zakresu tego typu dozwolonego użytku muzeów. W ramach konsultacji zgłoszono postulaty włączenia muzeów do zakresu podmiotowego tego przepisu. W Ustawie zawężono również pojęcie instytucji edukacyjnych wyłącznie do szkół.

35. Z drugiej strony Ustawa nie wprowadza obecnej w dyrektywie przesłanki „ogólnej dostępności" instytucji, które mogą korzystać z tego wyjątku. Z *ustawy z dnia 27 czerwca 1997 roku o bibliotekach* wynika, że tylko niektóre biblioteki są objęte obowiązkiem ogólnej dostępności i bezpłatności. W Ustawie brak jest również obecnego w dyrektywie przesłanki niekomercyjnego charakteru uprawnionych instytucji. Reasumując, biorąc pod uwagę brzmienie dyrektywy, ustawowy zakres podmiotowy tego przepisu wymaga doprecyzowania.

36. Ustawa ogranicza możliwość stosowania dozwolonego użytku w zakresie zwielokrotniania (art. 28 pkt 2) tylko do utworów rozpowszechnionych. Dyrektywa nie przewiduje takiego ograniczenia. W związku z tym należy rozważyć, czy utrzymanie przesłanki rozpowszechnienia utworów w tym przypadku jest konieczne. Podnosi się również, że dostatecznym zabezpieczeniem interesów uprawnionych w tym zakresie jest ochrona praw osobistych w oparciu o art. 16 Ustawy. W ramach konsultacji szereg podmiotów zgłosiło wątpliwości, czy dozwolone jest udostępnianie przez uprawnione instytucje egzemplarzy utworów sporządzonych na podstawie art. 28 pkt 2 i w związku z tym postulowało dodanie wyraźnego przepisu, który by istnienie takiej możliwości przesądzał.

37. Odnośnie wyjątku w zakresie udostępniania zbiorów za pośrednictwem terminali (art. 28 pkt 3), w Ustawie pominięto dwie przesłanki obecne w dyrektywie INFOSOC. Pierwszą z nich jest dopuszczalność udostępniania utworów za pomocą terminali tylko indywidualnym osobom. Należy rozważyć wprowadzenie tej przesłanki w celu usunięcia wątpliwości. Brakującym kryterium jest również zawarte w dyrektywie ograniczenie możliwości udostępnienia do utworów i przedmiotów praw pokrewnych, które nie podlegają zasadom zakupu lub licencjonowaniu. Nie ma zgodności co do interpretacji tego przepisu, jednak wydaje się iż oznacza on, że niezależnie od obowiązującego wyjątku podmioty uprawnione do eksploatacji utworów w jego ramach mogą także eksploatować utwory w oparciu o licencje lub zakup praw.

38. W konsultacjach zgłoszono również trudności związane z interpretacją sformułowania „na terenie tych jednostek" użytym w pkt 3 art. 28.

1. *Czy uzasadnionym byłoby rozszerzenie zakresu podmiotowego dozwolonego użytku w zakresie sporządzania egzemplarzy utworów oraz udostępniania zbiorów za pośrednictwem terminali o muzea? Czy uzasadnionym jest wprowadzenie przesłanki „ogólnej dostępności" beneficjentów tego wyjątku oraz przesądzenie wprost ich niekomercyjnego charakteru ?*

Beneficjentami zapisów art. 28 powinny być instytucje publiczne, prowadzące działalność niekomercyjną.

2. *Czy Państwa zdaniem ochrona praw osobistych twórców byłaby dostatecznym zabezpieczeniem ich interesów, jeśli zniesione zostałoby ograniczenie zastosowania art. 28 pkt 2) wyłącznie do utworów rozpowszechnionych?*

Zdecydowanie tak. Zapis pkt. 2 art. 28 w obecnej postaci uniemożliwia wykonywanie reprodukcji cyfrowych prac magisterskich i licencjackich, jak również rękopisów i niektórych dzieł sztuki (np. rysunków i fotografii) przechowywanych w bibliotekach i archiwach. Możliwość wykonywania reprodukcji cyfrowych i udostępniania na terenie bibliotek i archiwów kopii utworów nie rozpowszechnionych nie godzi w interesy twórców.

3. *Czy Państwa zdaniem istnieje potrzeba wyraźnego przesądzenia w Ustawie, czy biblioteki, archiwa i szkoły mogą udostępniać egzemplarze utworów sporządzonych na podst. art. 28 pkt. 2?*

Praktyka wykazuje, że uprawnione instytucje publiczne udostępniają reprodukcje cyfrowe, sporządzone na podstawie art. 28 pkt. 2 na końcówkach systemu informatycznego instytucji, zgodnie z zapisem art. 28, pkt. 3. Biblioteka Narodowa nie spotkała się dotąd z przypadkiem kwestionowania tych praktyk przez właścicieli autorskich praw majątkowych. Dlatego też wyraźnie wskazanie dopuszczalności takiej praktyki nie wydaje się niezbędne.

## d) wystawianie egzemplarzy utworów plastycznych

39. Przepis art. 32 ust. 1 Ustawy umożliwia właścicielom egzemplarzy utworów plastycznych ich publiczne wystawianie w ramach dozwolonego użytku, o ile nie łączy się z tym osiąganie korzyści majątkowych.

40. W ramach konsultacji zgłoszono problemy interpretacyjne dotyczące tego przepisu. Po pierwsze, istnieją wątpliwości co do interpretacji zawartej w tym przepisie przesłanki „braku osiągania korzyści majątkowych" w kontekście *ustawy z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach*, w której jako zasadę przewidziano odpłatność wstępu do muzeów. Wątpliwości dotyczą również interpretacji terminu „utwór plastyczny": w szczególności tego, czy obejmuje on również utwory fotograficzne.

41. W ramach konsultacji zgłoszono postulaty rozszerzenia zakresu przepisu i objęcie nim dodatkowo innych utworów i pól eksploatacji, by umożliwić instytucjom kultury korzystanie z tego przepisu o odniesieniu do całości zbiorów oraz wszystkich form prezentacji utworów różnego rodzaju. Postulowano również zastąpienie słowa „egzemplarz" słowem „kopia", co

ma umożliwić prezentację utworów w środowisku cyfrowym, na przykład w wirtualnych galeriach.

42. W obecnym zakresie przepis ten nie podlega regulacjom prawa unijnego, ponieważ pole eksploatacji „wystawianie publiczne" nie zostało zharmonizowane w prawie europejskim.

1. *Czy istnieje potrzeba rozszerzenia przepisu art. 32, a jeśli tak, to w jakim zakresie ?*

W zakresie swojej działalności Biblioteka Narodowa nie widzi takiej potrzeby.

2. *Czy Państwa zdaniem istnieje potrzeba doprecyzowania obecnego brzmienia art. 32, tak aby usunąć wyżej wskazane wątpliwości co do pojęcia „utwór plastyczny" oraz niekomercyjnego charakteru działalności muzeów?*

Punkt nie dotyczy działalności Biblioteki Narodowej.

### e) *rozpowszechnianie utworów wystawionych w publicznie dostępnych zbiorach w celu promocji lub informacji*

43. Art. 33 pkt 2 Ustawy wprowadza dozwolony użytek w zakresie rozpowszechniania utworów wystawionych w publicznie dostępnych zbiorach w celu promocji lub informacji. Dyrektywa INFOSOC w art. 5 ust. 3 lit. j przewiduje możliwość wprowadzenia przez państwa członkowskie podobnego wyjątku. Polski ustawodawca implementował jednak ten wyjątek w oddzielnym przepisie (art. $33^3$). W rezultacie w Ustawie istnieją dwa oddzielne przepisy, których zakresy w znacznej części pokrywają się.

44. Przepis art. 33 pkt. 2 zezwala na rozpowszechnianie utworów wystawionych w publicznie dostępnych zbiorach w:
- katalogach i wydawnictwach publikowanych dla promocji tych utworów;
- w sprawozdaniach o aktualnych wydarzeniach w prasie i telewizji, jednakże w granicach uzasadnionych celem informacji.

Natomiast art. $33^3$ zezwala na korzystanie z egzemplarzy utworów rozpowszechnionych w celu promocji reklamy wystawy publicznej lub publicznej sprzedaży utworów w zakresie uzasadnionym promocją z wyłączeniem innego handlowego wykorzystania.

45. W ramach konsultacji wiele podmiotów zgłaszało postulat rozszerzenia zakresu art. 33 pkt 2 Ustawy tak, by umożliwić prowadzenie promocji w internecie (na przykład w formie katalogów internetowych, newsletterów albo poprzez portale społecznościowe). Wydaje się, że dyrektywa INFOSOC zezwala państwom członkowskim na wprowadzenie wyjątku w tym zakresie.

46. Należy jednocześnie zauważyć, że dopuszczalny w dyrektywie wyjątek może dotyczyć wyłącznie dzieł artystycznych (*artistic works*). W obecnym brzmieniu Ustawy zakres zastosowania art. 33 pkt. 2 i art. $33^3$ nie jest ograniczony do utworów o takim charakterze.

1. *Czy uzasadnione jest rozszerzenie zakresu art. 33 pkt. 2 Ustawy, by umożliwić prowadzenie działań promocyjnych w internecie?*

Tak.

## *Charakter prawny przepisów o dozwolonym użytku*

47. W ramach konsultacji społecznych zgłoszono postulat wprowadzenia w Ustawie wyraźnego zapisu o bezwzględnie obowiązującym charakterze przepisów o dozwolonym użytku ze względu na to, że w praktyce niektóre podmioty próbują narzucić postanowienia umowne, które ograniczają zakres ustawowego dozwolonego użytku.

    1. *Czy zetknęli się Państwo w swojej praktyce z próbami umownego ograniczania ustawowych zasad dotyczących dozwolonego użytku?*

    Podstawowym problemem związanym z kwestią dozwolonego użytku jest brak jednoznacznej interpretacji dopuszczalnych praktyk i działań podejmowanych przez instytucje publiczne. Istnieje zatem konieczność sporządzania dodatkowych opinii prawnych w kwestiach budzących wątpliwości. Podkreślić należy, że instytucje publiczne są zazwyczaj bardzo ostrożne w działaniach podejmowanych w tym zakresie.